

SLUŽBY RODINÁM

v Jihomoravském kraji

Zpracovalo Národní centrum pro rodinu, Průchodní 2, 602 00 Brno
Brno, prosinec 2006
e-mail: ncpr@volny.cz, www.rodiny.cz

Rodina je jako loďka. Jsou dny klidné plavby s větrem v zádech, jsou dny, kdy se loďka naklání nebo se některý člen cítí hozen přes palubu. Někdy se loďka dokonce převrhne a posádka je vržena do vln...

Většina rodin má schopnost svoji loďku řídit sama, jen občas potřebuje podporu při udržení směru nebo ujištění, že není na moři sama.

Tato publikace se nezabývá záchranou tonoucích. K tomu slouží rozsáhlý systém sociálních služeb a pomoci. Publikace nabízí inspiraci, jak pomoci rodinám v dobré plavbě neklidným mořem dnešního světa. Nabízí zdůvodnění a návrhy služeb, které mohou rodinám v jejich úsilí prospět, a obsahuje příklady již existujících služeb pro rodiny v Jihomoravském kraji.

A komu je publikace určena?

Starostům a zastupitelům obcí, rodinným pracovníkům, odpovědným úředníkům i rodičům.

Všem, kterým osud rodiny leží na srdci.

Výchova se stala věcí jakoby ryze soukromou, tento úkol je uložen především rodičům a právě na ně jsou kladeny mnohem větší nároky.

Rodina... tam to všechno začíná

Pravděpodobně není třeba dlouhé diskuse o tom, že většina z nás si dělá starosti o fungování dnešních rodin. Z médií slyšíme o kriminalitě dětí, šikaně, nárůstu duševních poruch a mnoha dalších jevech, které nám vadí, se kterými nesouhlasíme a po jejichž nápravě dokonce někdy voláme. Tyto jevy spojujeme nejčastěji se špatnou výchovou, vysokou rozvodovostí, problematickými vlivy okolí a společnosti. Čteme o narůstajícím počtu bezdětných rodin a rodin s jedním dítětem, o tom, že jako národ vymíráme. Všechna tato fakta nás jaksi skrytě znepokojují, nevíme ale mnoho o tom, existují-li reálná řešení. Naše úvahy často končí náikem nad úspěchaností doby, honbou za konzumem, kariérismem jednotlivců, případně špatnou politikou. Radikálnější povahy – jakoby v touze zabezpečit alespoň něco – volají po razantnějším postupu vůči provinilcům, např. formou snížení trestní odpovědnosti mladistvých.

Všechny tyto postoje svědčí o tom, že si většina z nás přeje žít ve společnosti, kde jsou k sobě lidé ohleduplní a vnímaví a kde jsou hlavní potřeby všech lidí – zejména těch nejslabších – naplňovány. A velká většina z nás ví, že toto se učíme právě v rodině.

Jak je ale možné, že dříve tyto funkce rodina jaksi samozřejmě plnila a nyní se jí to daří méně? Dříve rodiče nevěděli mnoho o vývojových potřebách dětí, o výchově ani o zákonitostech partnerských vztahů, měli méně peněz a podporu společnosti minimální. Přesto rodiny fungovaly a společnost nedoplácela na jejich selhávání v takové míře jako nyní.

Nabízí se tedy základní otázky: Co zásadního se změnilo v životě dnešních rodin? Můžeme nějak pomoci, aby nepřevažovaly změny k horšímu? A dále – je možné podporovat rodinu tehdy, když ještě neselhává, ale funguje?

Co se změnilo v životě dnešních rodin?

Změnila se především atmosféra ve společnosti. Žijeme v atomizované společnosti, ve které její členové realizují individuálně své životní plány. Skončila doba velkých rodinných společenství, doba společného života širokého příbuzenstva, doba přátelské sousedské výpomoci. Naše děti už nevyřstávají pod výchovným vlivem sourozenců, tet, strýců a sousedek od vedle. Výchova se stala věcí jakoby ryze soukromou, tento úkol je uložen především rodičům a právě na ně jsou kladeny mnohem větší nároky. Všimněme si, že už dnes dávno není obvyklé, aby cizí člověk napomínal na ulici cizí dítě, nebo dokonce dospívajícího. Dětem se zpravidla nedostane usměrnění od dalších dospělých ani v situacích, kdy je to nanejvýš potřebné. Přitom to není projev nezájmu, jako spíše bezmoci. Nemáme žádnou zkušenost, že by naše domluva pomohla, a naopak četnou zkušenost, že kritika padne spíše zpět na naši vlastní hlavu. Značná část rodičů vnější usměrnění svých dětí ani nedokáže přijmout. Neumíme to již ani udělat, ani přijmout.

Jako společnost neumíme podpořit rodiče ve výchově jejich dětí tak, abychom jim pomohli dosáhnout jejich vlastních výchovných cílů. Neumíme nabídnout neponižující formu určité kontroly tam, kde oči rodičů nejsou, a rodiče většinou neumí přijmout výhrady k chování svých dětí jako projev zájmu, který jim pomáhá. Ve svém výchovném úsilí jsme zpravidla osamoceni.

Rodičovství versus kariéra?

Osamocenosť rodin je vidět i v jiných oblastech a v některých působí ještě více problémů. Přímou ovlivňuje naši schopnost „rozhodnout se pro dítě“. Vzdávající náročnosť vzdělání i zaměstnání obecně vede k odkladu založení rodiny. U mužů i u žen se již většinou blíží datum sňatku jejich třicátému roku věku. Tento odklad

Není tedy divu, že mateřství je pak často vnímáno jako vynucená přestávka v normálním (profesním) životě. A není vlastně důvod tuto „přestávku“ zbytečně prodlužovat, možná ani opakovat.

způsobuje, že změna životní úrovně před narozením dítěte a po jeho narození je výrazná, většinou dramatictější pro ženu. Z úspěšné spolupracovnice či nezávislé kolegyně se najednou stává zcela závislá žena, která přebírá odpovědnost za obtížný úkol, který nikdy nedělala – pečovat o dítě a vychovávat je.

Skutečnost, že rodičovství je záležitostí soukromou a my můžeme počítat jen s vlastními silami, stupňuje nároky na matku a vzdaluje ji od dosavadního – většinou pozitivně prožívaného – profesního života. Není tedy divu, že mateřství je pak často vnímáno jako vynucená přestávka v normálním (profesním) životě. A není vlastně důvod tuto „přestávku“ zbytečně prodlužovat, možná ani opakovat. Potřeby dítěte jsou samozřejmě respektovány, ale tak, aby ona přestávka v profesním životě byla co nejméně rušivá.

Nabízí se poznámka, že ne všechny ženy se nechají takto ovlivnit okolím. Jistě. Existuje nemalé procento žen, které si své mateřství chtějí užít. Nebývají to ženy méně vzdělané nebo profesně méně úspěšné. Jenom je rodičovství více baví a jsou více schopny odolat tlaku okolí. Zdá se dokonce, že se objevují i muži, kteří by měli chuť být s malým dítětem na rodičovské dovolené, kdyby to reálně bylo uskutečnitelné. Podle zákona to sice možné je, prakticky je ale stále mnoho objektivních i fiktivních překážek. Nerovností platů mužů a žen počínaje a stereotypními předsudky ve společnosti konče. Výsledkem je, že otcové nechodí na rodičovskou dovolenou téměř vůbec a matky – a to i ty

pro rodičovství nadšené – se cítí velmi často z dlouhé rodičovské dovolené unavené a jako-by odepsané pro normální život.

Dostáváme se k další podstatné změně ovlivňující život rodiny. Dříve byla výchova dětí a vedení domácnosti samozřejmým povoláním žen. Z hlediska dnešního pojetí rovnosti žen a mužů můžeme o spravedlnosti této skutečnosti polemizovat, ale jedno je jisté. Výkon profese „matka a hospodyně“ byl spojen s adekvátními kompetencemi a přirozeným společenským respektem. Práce pro rodinu nebyla vnímána jako pobyt doma někoho, kdo tzv. nepracuje, ani nebyla označována eufemismem „mateřská dovolená“. Celoživotní matky tvořily respektovanou polovinu společnosti a nikoho ani nenapadlo, že by to byla méněcenná forma společenského uplatnění. Tato doba je však pryč. Dnes si neumíme představit, že by společnost fungovala bez lékařek, učitelek, vědeckých pracovníků nebo účetních.

Dnešní společnost – orientovaná na výkony v placeném zaměstnání – nevnímá práci pro rodinu jako regulérní práci. Matky samy mají tendenci odpovídat na otázku: „Co teď děláš?“ větou: „Nic, jsem doma.“ Ale to NIC ve skutečnosti představuje každodenní námáhavou práci, často bez zákonných přestávek, volných víkendů či nároku na dovolenou. Při tom v rodině musíte být flexibilní, kreativní, maximálně zodpovědné, samy se motivovat i oceňovat a spokojit se s odměnou formou příspěvku.

Je to nespravedlivé. Společnost si málo cení obrovského přínosu, který v podobě

Existuje nemalé procento žen, které si své mateřství chtějí užít. Nebývají to ženy méně vzdělané nebo profesně méně úspěšné. Jenom je rodičovství více baví a jsou více schopny odolat tlaku okolí.

Dnešní společnost – orientovaná na výkony v placeném zaměstnání – nevnímá práci pro rodinu jako regulérní práci. Matky samy mají tendenci odpovídat na otázku: „Co teď děláš?“ větou: „Nic, jsem doma.“

neplacené výchovné práce a zabezpečovací práce v její prospěch rodiče přinášejí. Opět jsme u toho, že máme tendenci považovat rodičovství za záležitost soukromou, a kdo se pro něj rozhodne, je povinen sám nést náklady. Neuvědomujeme si, že výnosy a zisky z našeho „soukromého“ rodičovství sklízí celá společnost – ať už formou pozitivního klimatu ve společnosti, které budou naše děti spoluvytvářet, či odvedenými daněmi. Naše soukromé rodičovské investice budou jednou společností „znárodněny“, neboť společnost je na těchto našich investicích závislá.

Nejde však pouze o výkony pracovní a ekonomické. Demokratická společnost založená na svobodném trhu není schopna fungovat bez takových hodnot, jako je důvěra, respekt, tolerance. Vždyť bez těchto hodnot neplatí jakkoli kvalitně zformulované smlouvy či dohody a sliby. Tam, kde se obchoduje tzv. podáním ruky, i ekonomika funguje lépe. Prokazuje to i velmi solidně podložený vědecký poznatek: kde je ve společnosti více vzájemné důvěry, tam vytváří společnost vyšší hrubý domácí produkt (HDP). Tyto potřebné vlastnosti nevznikají nikde jinde než v dobře fungujících rodinách.

Změna konceptu rodičovství

Chtějí-li dnešní matky zvládnout dobře výchovu dítěte či více dětí, musí se jim skutečně aktivně věnovat. V dnešní výchově je totiž rozhodující kvalita vztahu, nikoli pouze kvalita zaopatření. A to nejen vztahu mezi matkou/otcem a dítětem, ale i kvalita vztahu mezi rodiči navzájem. A zde jsme u obtížně řešitelného problému. Vztahy vyžadují čas. Tato kvalita se však

V dnešní výchově je totiž rozhodující kvalita vztahu, nikoli pouze kvalita zaopatření. A to nejen vztahu mezi matkou/otcem a dítětem, ale i kvalita vztahu mezi rodiči navzájem.

neobjeví sama od sebe, musíme ji záměrně budovat.

Výchovné úkoly, které stojí před dnešními rodiči, přitom nejsou malé. Dítě se zjednodušeně řečeno potřebuje naučit „být hodné“ ještě před nástupem do školky, jinak začne mít problémy, které se s ním mohou vléci. Je pro ně rozhodující, jak si určité normy a hodnoty, díky kvalitnímu vztahu s rodiči, zvnitřnilo. Ale nejen to. Úspěšný žák či student je ten, který dokáže dát přednost povinnostem před zábavou, úspěšný pracovník je ten, který dokáže zvládat nepřízeň, stres i vlastní lenost. S náročnějšími povoláními nepochybně roste nárok na osobní kvality, nezaměstnanost není jen nepřízeň osudu, ale i neschopnost dostát vysokým nárokům.

Právě ona výše zmíněná osamocenost rodin způsobuje, že dítě mimo rodinu je i mimo výchovné působení prostředí a mimo kontrolu. I to je jeden z podstatných důvodů, proč je dnešní výchova náročnější než dříve.

Ve většině evropských zemí se objevuje výrazně nový prvek spolupráce mezi otci a matkami. Je jím zvyšující se počet mužů, kteří zůstávají s dítětem na rodičovské dovolené několik měsíců po skončení doby kojení. Bohužel jde o tak radikální společenskou změnu, že bude trvat pravděpodobně několik generací, než se tato praxe ustálí na určitém optimálním poměru doby, kterou věnuje dítěti matka, a doby, kterou mu věnuje otec. Zatím jen těžko odhadujeme, jaký tento poměr bude. Víme pouze určitě, že nemůže být ohroženo dostatečně dlouhé kojení dítěte a že přirozený proces psychické separace dítěte od matky musí respektovat jeho individualitu.

Několikaměsíční pobyt otce na rodičovské dovolené přináší mnohonásobný užitek a nemusí nutně znamenat profesní stagnaci. Už dnes je jisté, že podstatně zlepšuje vztah mezi dítětem a otcem a to patrně celoživotně. Víme, že otec, který pojal svoji rodičovskou dovolenou jako ochotu zvládnout to samé, co před ním jeho žena, získá nejen mnohé nové dovednosti, ale i větší úctu k tomu, co jeho žena dokázala. Pro matku je možnost návratu do zaměstnání osvěžující a patrně spíše zvyšuje touhu po dalším dítěti. Zvláště když ví, že může spoléhat na účinnější pomoc manžela, který se na rodičovské dovolené již osvědčil.

Ve většině evropských zemí se objevuje výrazně nový prvek spolupráce mezi otci a matkami. Je jím zvyšující se počet mužů, kteří zůstávají s dítětem na rodičovské dovolené.

Tato změna konceptu rodičovství je dlouhodobá a zatím jen nejspíše odhadujeme, jak se fakticky bude vyvíjet. U nás v tomto procesu hraje zatím rozhodující roli skutečnost, že rodina žijící z jednoho platu potřebuje vyšší pracovní úsilí živitele (zpravidla otce), čímž podstatně omezuje čas, který otcové pro děti mají. A nejde jen o čas. Otcové díky své pracovní angažovanosti také mnohé ani neumí, neměli se to kdy naučit, a proto ani nedokáží čas pro děti či pro pomoc v domácnosti dobře využít.

Co z toho vyplývá?

Z výše uvedeného je zřejmé, že rodičovství dnes klade mnohem vyšší nároky než dříve. Rodiče jsou nuceni odolávat silným tlakům a současně jsou na ně kladeny vyšší požadavky spojené s kvalitou péče o děti a jejich výchovy. Proto je důležité dnešním mladým rodinám nabídnout konkrétní pomoc, a to okamžitě. Nikoliv až ve chvíli, kdy něco selhává.

Bohužel se příliš často setkáváme s tendencemi pomoci rodinám formou jakési redukce, či dokonce minimalizace rodičovství.

Pomoc musí být koncipována tak, aby umožňovala rozvoj rodinného života. Jedině tento trend přispívá k dlouhodobé spokojenosti a prosperitě a posiluje ochotu mladých lidí rodiny zakládat. Bohužel se příliš často setkáváme s tendencemi pomoci rodinám formou jakési redukce, či dokonce minimalizace rodičovství. Věnuje se poměrně hodně času úvahám, jak „překlenout“ dobu mateřství z hlediska profese, méně už úvahám, jak rodičovství a profesi skloubit. Řešíme konflikt rodiny a zaměstnání namísto podpory harmonizace obou těchto částí našeho života.

Je žádoucí, aby postupně vznikala síť služeb pro rodiny, která by vhodnou formou nabízela pomoc rodinám v uvedených – a není vyloučeno že i v dalších – oblastech.

Jsmo přesvědčeni, že dnešní rodiny s malými dětmi potřebují podporu a pomoc zejména v následujících oblastech:

- v péči o děti
- v péči o domácnost
- v získávání informací a rozvíjení rodičovských kompetencí
- v prohlubování vzájemného porozumění v partnerském vztahu nebo při řešení neshod a krizí
- při harmonizaci profesního a rodinného života

Tuto pomoc jako společnost rodinám dlužíme a z tohoto dluhu pramení také mnohé jejich problémy. Není vyloučeno, že většina. Je žádoucí, aby postupně vznikala síť služeb pro rodiny, která by vhodnou formou nabízela pomoc rodinám v uvedených – a není vyloučeno že i v dalších – oblastech. Zároveň však je třeba jasně říci, že musí jít pouze o nabídku pomoci. Rodiny musí mít samy možnost volit, co skutečně potřebují. A jejich zájem určí, které služby se budou rozvíjet a které nikoliv.

Aby to však bylo uskutečnitelné, musí mít rodiny možnost příslušné služby „ochutnat“ a zvážit jejich použitelnost. Také zvážit, jaký rozsah služeb je pro ně potřebný a přínosný. Je pravděpodobné, že volba bude rozdílná nejen mezi rodinami samými, ale i mezi obcemi a místy podle toho, jaké veřejné mínění a jaký ohlas na konkrétní nabídky vznikne. Tento proces bude trvat déle a na adekvátnosti nabídek bude záležet jeho úspěšnost. Touto publikací bychom chtěli k jeho dobrému průběhu přispět.

Služby pro rodiny

Na následujících stránkách specifikujeme možné jednotlivé služby pro rodiny a současně jsme se pokusili zmapovat stávající nabídku služeb v Jihomoravském kraji. Uvedený přehled se snaží ilustrovat, jaké typy služeb již existují, bez jejich kvalitativního posuzování.

Pomoc v péči o děti

V našich podmínkách se tento typ pomoci rodinám nejčastěji označuje jako „hlídání dětí“. Je to škoda, protože skutečného hlídání, např. hlídání spícího dítěte, potřebuje mladá rodina ve skutečnosti poměrně málo. Daleko častěji potřebuje pomoc v situacích, kdy je potřeba se dítěti věnovat, a které tedy vyžadují, aby dítě i matka měly k pomáhající osobě důvěru a pokud možno i osobní vztah. Proto mluvíme o pomoci v péči o děti, nikoli pouze o hlídání. Ze strany dítěte musí dokonce vztah předcházet důvěře, jinak projevuje malé dítě neklid a úzkost, starší dítě (dvou- nebo tříleté) pečující osobu odmítá a zlobí se.

V zahraničí je dosti rozšířena praxe „au-pair“. Pro tu nám však u nás chybí především pro uchazečku atraktivní možnost – naučit se některý ze světových jazyků. Proto se asi nebude dařit mladé zájemkyně o tuto službu získávat v takovém rozsahu jako v zahraničí. Mohli bychom však vnímat jeden důležitý prvek této zahraniční praxe. Daří se tam, kde vznikne dobrý vztah mezi stálou au-pair a dítětem. Stejný prvek je v popředí i u podobné služby na vyšší úrovni, která je obvykle v našich podmínkách označovaná jako denní matka. Jedná se o osobu (zpravidla placenou), která má k dítěti trvalý vztah a kromě toho je vybavena dobrými profesionálními dovednostmi.

Tento princip vztahu a profesionality se snaží do určité míry respektovat i kolektivní zařízení pro děti před třetím rokem věku, není to však tak jednoduché. Není totiž jisté, zda nepřírozená skupina několika stejně starých dětí nevyvo-

lává u některých z nich rezignaci na vztah k pečovatelce, u nás ke zdravotní sestře, kterou si pro sebe okupují aktivnější vrstevníci. Pokud by tomu tak bylo, jednalo by se o poruchu procesu separace a vznik psychologického problému s následnými důsledky ve vývoji dítěte.

V našich podmínkách je důležité podpořit praxi pomoci mladým rodinám především podporou neinstitucionálních forem péče o dítě. Formy této péče mohou být různé – hlídání dítěte třetí osobou, asistence u malého dítěte v domácnosti rodiny, dětské koutky, doprovod do kroužků apod., doučování a asistence při školní přípravě, celodenní péče o malé dítě – tzv. „denní matka“, rozvoj pomoci v rámci např. sousedských sítí v obcích apod. Teprve zájem rodin ukáže, které jsou v našem prostředí nejvíce vhodné. U těchto služeb by měla být vždy prioritní snaha dodržovat zásadu „stejný člověk ke stejnému dítěti“.

Je nanejvýš žádoucí poskytovat mateřským centrům a klubům maminek takovou podporu, která by zajistila jejich stabilitu.

A jak vypadá stávající nabídka pomoci v péči o dítě?

Na prvním místě musíme uvést služby mateřských center a klubů maminek. Poskytují vynikající podporu matkám při péči o dítě a jejich činnost má dalekosáhlé efekty ve prospěch rodiny. V Jihomoravském kraji fungují mateřská centra zapojená do tzv. Sítě mateřských center a celá řada klubů maminek. Jejich aktivity často staví na entuziasmu a obětavé práci dobrovolnic/maminek, které dokáží vybudovat pestrou nabídku programů často s minimem financí a bez vnější podpory. Je nanejvýš žádoucí poskytovat mateřským centrům a klubům maminek takovou podpo-

ru, která by zajistila jejich stabilitu. Doposud je jejich fungování totiž závislé na tom, jak maminkám/organizátorkám aktivit odrůstají jejich vlastní děti a ony odcházejí do placeného zaměstnání.

Přehled mateřských center a klubů maminek v Jihomoravském kraji uvádíme v příloze.

Nabídka dalších forem pomoci v oblasti péče o dítě je poměrně omezená. Jedná se většinou o komerční subjekty nabízející tzv. hlídání dětí, někdy v kombinaci s pomocí v domácnosti. Pro mnoho rodin jsou tyto služby hůře dostupné z hlediska ceny, velkou překážkou je nedostatečná důvěra rodičů k poskytujícím subjektům potažmo k jejich pečovatelkám a „hlídačkám“. Rovněž není zpravidla možné dodržovat výše zmíněnou zásadu „stejný člověk ke stejnému dítěti“. Legislativa v oblasti těchto služeb je poměrně složitá a komplikuje rozvoj služeb.

Uvádíme několik náhodně vybraných příkladů veřejně prezentované komerční nabídky těchto služeb v Jihomoravském kraji, bez posuzování jejich kvality a bez záruky jejich aktuální dostupnosti:

Dětské hlídací centrum Klubíčko,

Obchodní dům Petrov,
Masarykova 26/28, Brno,
kontakt: 608 731 808, 608 731 901,
e-mail: klubicko@yo.cz

nabízí hlídání a program pro děti v dětském koutku nebo v domácnosti rodiny.

Agentura Beruška –

Služby pro rodinu a domácnost,
kontakt: 731 755 895,
e-mail: info@agenturaberuska.cz,
www.agenturaberuska.cz

nabízí hlídání jednorázové, krátkodobé, dlouhodobé, doprovody do školky, do školy, kroužky, k lékaři i za kulturou, pomoc s úkoly, doučování, hlídání v cizím jazyce.

Agentura Šťastný dům,

www.stastnydum.cz, mob.: 724 026 289,
e-mail: info@stastnydum.cz
nabízí úklid, hlídání, doučování a další služby

Klub Sluníčko –

v rámci Centra volného času Lužánky
nabídka hlídání dětí (od 3 let) v odpoledních hodinách, pohybový, výtvarný a dramatický program, tel.: 547 240 937

Agentura BIBO,

Boettingrova 46, 636 00 Brno-Juliánov,
tel.: 548 216 576, mob.: 724 262 762,
e-mail: bibo@bibo.cz

Agentura H+J spol. s r.o.,

Sadovského 2, 612 00 Brno,
tel./fax: 549 249 675, mob.: 607 738 900,
e-mail: hkoller@volny.cz, mob.: 728 506722
Kompletní služby pro rodiny s dětmi včetně hlídání dětí, výuky jazyků, doučování a přípravy ke zkouškám

Rodičovství je komplexní dovednost, která je naučitelná. Její podstatou je určitá sebedůvěra a sebejistota, která rodiči umožňuje chovat se konzistentně, předvídatelně a nezávisle na tlaku proměnlivých okolností.

Pomoc v získávání informací a rozvíjení rodičovských kompetencí

Vzdělávací kurzy pro rodiče jsou dnes oprávněně žádané. Nejde však pouze o klasické přednášky nebo jejich cykly. Rodiče potřebují nejen vědomosti, ale i určitou oporu a posilu sebedůvěry. Tu získávají nejnázne prostřednictvím možností o svých věcech hovořit, dotazovat se, porovnávat zkušenosti, sdílet problémy, vidět výsledky některých pokusů a opatření.

Rodičovství je komplexní dovednost, která je naučitelná. Její podstatou je určitá sebedůvěra a sebejistota, která rodiči umožňuje chovat se konzistentně, předvídatelně a nezávisle na tlaku proměnlivých okolností. Jinak řečeno: odhadnutelným způsobem. Tato čitelnost rodičovského chování je pro dítě nejdůležitější. A právě onu potřebnou sebedůvěru může rodič rozvíjet vzděláváním a konfrontací s dalšími rodiči.

Vzdělávání rodičů se dnes v Jihomoravském kraji věnuje řada vzdělávacích subjektů. Rodiči velmi žádané jsou kurzy příprav na rodičovství (porod, kojení a péče o kojence), kurzy zaměřené na výchovu a rozvoj partnerských vztahů, řešení konfliktů a krizí apod. Rovněž existuje nabídka specificky zaměřených kurzů – pro osamělé rodiče, rodiče dětí s některými specifickými potřebami atd. Tyto vzdělávací aktivity jsou v naprosté většině nekomerční, financované z příspěvků rodičů, veřejných a dalších zdrojů.

Uvádíme příklady veřejně prezentované nabídky těchto služeb v JmK, bez posuzování jejich kvality a bez záruky jejich aktuální dostupnosti.

Centrum pro rodinu a sociální péči

Josefská 1, 602 00 Brno

tel./fax: 542 217 464

e-mail: prorodinu@centrum.cz, www.crsp.cz

vzdělávací kurzy pro rodiče a tematické přednášky a semináře: kurzy přípravy na rodičovství, kurzy pro rodiče dětí 0–2letých, kurzy efektivního rodičovství, tematické přednášky tzv. rodičovské univerzity a další

rodičovské kluby a skupiny: Klub rodičů a přátel hyperaktivních dětí, Klub osamělých rodičů, Rodičovská setkání, svépomocné rodičovské skupiny

TRIADA, Poradenské centrum, o. s.

tel.: 542 211 619,

e-mail: rodiny@triada-centrum.cz,

www.triada-centrum.cz

asistenční služby k posilování rodičovské dovednosti a schopnosti, pomoc při řešení obtíží

dětí ve škole a při přípravě na vyučování, při výchovných obtížích apod.

CENAP – Centrum naděje a pomoci

Vodní 13, 602 00 Brno

tel./fax: 543 254 891, tel.: 543 331 470 2

e-mail: cenap@cenap.cz, www.cenap.cz

přednášky a besedy určené k posílení a prohloubení vzájemného vztahu, poradenství i přednáškových setkání, kurzy přípravy na porod a rodičovství

Centrum rodinných aktivit LATA –

v rámci Centra volného času Lužánky

Plovdivská 8, 616 00 Brno

tel.: 549 216 949, mob.: 602 751 385

e-mail: lata@luzanky.cz,

<http://www.luzanky.cz/>

přednášky pro nastávající rodiče

Rodina v izolaci je rodina
v nebezpečí. Konkrétními formami
životodárných kontaktů
jsou především různá
neformální přátelství rodin.

Jak již bylo naznačeno výše, rodičovství není pouze jednosměrný proces od matky či otce k dítěti. Rodičovstvím nabyté kompetence obohacují osobnost rodiče trvale. Jsou však snadno zpochybnitelné, a to tím více, čím více je rodina izolovaná. Neplatí to zcela ve všech případech, ale většinou rozhodně ano. Rodina v izolaci je rodina v nebezpečí. Konkrétními formami životodárných kontaktů jsou především různá neformální přátelství rodin. Ta se snadněji navazují právě na nejrůznějších pobytech a akcích pro rodiny realizovaných s cílem podpory rodinného společenství.

V Jihomoravském kraji nabízí několik subjektů pobyty pro rodiny se vzdělávacími či sociálně aktivizačními programy. Jedná se o nekomerční nabídku, v rámci pobytů bývá nabízen jed-

nak vzdělávací program pro rodiče, volnočasové programy a v některých případech i hlídání dětí. Náklady na pobyt si rodiny hradí samy, využívá se ve velké míře práce dobrovolníků.

Uvádíme veřejně prezentované nabídky těchto služeb v Jihomoravském kraji, bez posuzování jejich kvality a bez záruky jejich aktuální dostupnosti:

Klub přátel rodiny o. s. ve spolupráci s Centrem pro rodinu a sociální péči, Brno pořádají letní, zimní týdenní i víkendové pobyty pro rodiny s dětmi (a prarodiče s vnučaty) s nabídkou programů, přednášek i sociálně-aktivizačních programů pro rodiny. Ročně realizují 28 týdenních pobytů a řadu víkendových.

Kontakt:

Klub přátel rodiny o. s.,

Josefská 1, 602 00 Brno, tel.: 542 217 464

Centrum pro rodinu a sociální péči,

Josefská 1, 602 00 Brno, tel.: 542 217 464,

e-mail: crsp.brno@centrum.cz, www.crsp.cz

Centrum pro rodinu Hodonín –

Komunitní centrum pro rodinu

Štefánikova 288/15, 695 01 Hodonín

e-mail: info@cprhodonin.cz,

http://www.cprhodonin.cz

volnočasové a vzdělávací programy pro rodiny, včetně rodin s dětmi s handicapem

Pomoc v prohlubování vzájemného porozumění v manželském vztahu nebo při řešení neshod a krizí

Z psychologického hlediska by manželství mělo předcházet rodičovství. Nejen kvůli legalitě rodiny, ale především kvůli kvalitě vztahového prostředí, do kterého dítě přichází. Kvalita manželství nespočívá pouze v porozumění, které je spíše bezprostřední a emocionální. Stojí hlavně na sladování životních scénářů a na zájmu a schopnosti být příjemným part-

nerem. Tento úkol se musí plnit průběžně a neustále. Mnozí manželé jej zanedbávají. Mnoho manželských párů to spolu navzájem nemá jednoduché a o osudu jejich vztahu, a tím i rodiny, rozhoduje dostupnost pomoci. Účinnou pomoc většinou představují sítě širší rodiny nebo známí a přátelé.

Velmi prospěšné jsou i akce pro manžele zaměřené na zlepšování vztahů a lepší vzájemné pochopení. Mívají formu víkendů s odděleným programem pro děti nebo formu týdenních pobytů:

Rodinné centrum Blansko, o. s.,

Havlíčková 26, 678 01 Blansko

každoročně pořádá letní pobyty Manželská abeceda pro každého – letní rodinná dovolená s programem pro rodiče a děti

tel.: 516 416 594, mob.: 739 07 80 30

e-mail: milana.vykydalova@centrum.cz,

www.rcblansko.cz

Centrum pro rodinu a sociální péči,

Josefská 1, 602 00 Brno,

tel.: 542 217 464, www.crsp.cz,

e-mail: crsp.brno@centrum.cz

Víkendové kurzy pro manžele k prohloubení partnerského vztahu

Řadu aktivit zaměřených na podporu manželství nabízejí církev a křesťanské iniciativy, k jejichž poslání patří podpora hodnot manželství a rodiny.

V JmK se jedná např. o tyto aktivity:

Manželská setkání

Program Manželská setkání funguje již 16 let, v JmK jej realizuje občanské sdružení YMCA se sídlem v Brně.

www.setkani.org

Komunita Emmanuel

Víkendová setkání s názvem „Chodíme spolu a co dál?“. Toto setkání je určeno pro ty, co spolu chodí a uvažují o manželství.

Obnova manželství s názvem „Láska a pravda“. Jedná se o tři víkendová setkání v měsíčních intervalech.

www.emmanuel.cz

Mnoho manželských párů to spolu navzájem nemá jednoduché a o osudu jejich vztahu, a tím i rodiny, rozhoduje dostupnost pomoci.

Schönstattské hnutí

Prázdninové a víkendové vzdělávací kurzy pro harmonizaci manželství, www.schoenstatt.cz

Genea – křesťanská iniciativa

Mokrohorská 35, 644 00, Brno,

tel.: 603 230 602, e-mail: horsky@nettown.cz

rekreačně-vzdělávací pobyty pro manžele a rodiny

Významnou pomocí rodinám jsou i manželské a rodinné poradny, které zaměstnávají kvalifikované rodinné poradce a psychoterapeuty a mohou velmi účinně přispívat k překonání vztahových problémů a psychických obtíží tam, kde vlastní nebo laické síly nestačí.

Přehled manželských a rodinných poraden v JmK je uveden v příloze.

Pomoc v péči o domácnost

Domácí práce je v současnosti obecně méně náročná, nikoli však méně potřebná. Přestala být hlavní pracovní náplní žen v domácnosti. Pokud žena přerušuje zaměstnání, je to kvůli výchově dětí. Spolupráce manželů v domácích pracích je pro mladé lidi již často samozřejmostí. Stejně tak se rozšiřuje využívání různých služeb, což pro rodinu znamená čas na větší počet společných akcí. Klesá rovněž možnost provádět vlastními silami různé opravy, protože technologie jsou složitější. Vizitkou dobré rodiny již není vysoká kvalita domácí práce čili byt jako klícka, ale především společné zážitky rekreačního nebo sportovního charakteru. Návštěvě přátel či příbuzných raději prezentujeme zážitky z dovolené než vlastnoručně upečenou bábovku. Tu můžeme koupit.

Tento posun umožňuje, že i další domácí práce jsou posuzovány méně prestižně a přichází tedy častěji v úvahu si tyto služby objednat. Pro ženy je ovšem tato eventualita psychicky náročná, protože musí rezignovat na vžitý pozitivní obraz „dobré hospodyňky“, pro muže je náročné vybalancovat podporu nebo přímou pomoc tak, aby se žena cítila povzbuzena a necítila podceňována. Zdánlivě jednoduchý úkol, ale potencionálně nebezpečný. Při nedorozumění nebo hádce se snadno zneužije jak z jedné, tak z druhé strany. Někdy i po mnoha letech.

Služby pomoci v domácnosti existují doposud na komerční bázi. Platí pro ně obdobná omezení jako pro služby v oblasti „hlídání dětí“. Pro mnoho rodin jsou hůře dostupné z hlediska financí, problémem je nedostatečná důvěra k neznámým poskytovatelům. Domů si chceme pustit jen člověka, ke kterému máme důvěru.

Přítom rozvoj služeb péče o domácnost by významně podpořil kvalitu rodinného života. Rodičům – zvláště matkám – by tzv. uvolnil ruce od vysavačů a žehliček – pro děti. Zkusme

Vizitkou dobré rodiny již není vysoká kvalita domácí práce čili byt jako klícka, ale především společné zážitky rekreačního nebo sportovního charakteru.

si představit kvalitu společně stráveného času, kdy matka s jedním dítětem v náručí uklízí a současně druhé dítě zkouší z anglických slovíček. Obrázek to není v dnešních rodinách až tak neobvyklý. Pokud by rodiče nemuseli vykonávat současně péči o domácnost a o děti, významně by to snížilo hladinu psychického i sociálního stresu v rodinách.

Pomoc při sladování rodinného a profesního života

Jak již bylo řečeno, obavy z přerušování profesního růstu, případně z nezaměstnanosti jsou častým důvodem odkladu rodičovství, příp. nerealizace našich dalších rodičovských plánů. Podle výzkumů má velká část rodičů méně dětí, než by si přála. Rodiče – zvláště ženy – mají pocit, že dítě/další děti omezí, či dokonce ohrozí jejich profesní život, a z tohoto důvodu se pro ně často nedokáží rozhodnout. Je možné nějak rodičům pomoci uskutečnit jejich rodičovské plány a pomoci jim při harmonizaci rodiny a zaměstnání? Zcela jistě ano a v současnosti se objevuje celá řada aktivit zaměřených tímto směrem. Má to ale jeden háček. Některé tyto aktivity se zaměřují úzce na podporu zaměstnanosti a prosazování rovných příležitostí a nemají na zřeteli rodinu jako celek. Hledají se cesty, jak minimalizovat rodičovství a překlenout onu rušivou „přestávku“ v profesním životě čili rodičovskou dovolenou a už méně často cesty, jak rodičovství a profesi skloubit.

Společnost si prostě málo uvědomuje, že rodičovství není handicap, ale naopak významně přispívá k osobnostnímu růstu člověka. Přítom

Tyto osobní zisky rodičů bývají označovány jako rodinné kompetence a v některých zemích si již všimli, že jsou přenositelné do světa profese.

neformálním učením – jak známo – získáváme většinu potřebných dovedností a kompetencí. Matky doma běžně zvládají vysoké pracovní tempo, dlouhodobě snášejí zátěž, rozdělují a delegují úkoly, organizují čas, musí plánovat a tvořivě se přizpůsobovat okolnostem. Tyto osobní zisky rodičů bývají označovány jako rodinné kompetence a v některých zemích si již všimli, že jsou přenositelné do světa profese. Ukazuje se, že mnohé matky po delší rodičovské dovolené se jen tak něčeho nezaletnou v placené práci a mnohé se osvědčují i v náročných funkcích. Prostě se jim podařilo přenést zkušenosti z „domácího managementu“ na pracoviště.

Toto nové pojetí – rodičovství jako přínos i pro profesi – je poněkud nezvyklé, ale již i u nás si získává své příznivce. Bude ovšem ještě dlouho trvat, než zaměstnavatelé dokáží přehodnotit svůj často stereotypní přístup k zaměstnávání matek a než samy matky dokáží tyto získávané kompetence reflektovat. Je tedy nanejvíc žádoucí rozvíjet takové vzdělávací a další aktivity, které ženám umožní nevnímat svoji dosavadní práci pro rodinu jako „handicap“ na trhu práce, nýbrž posilovat jejich schopnosti přenášet dovednosti a kompetence získané při pobytu v domácnosti na pracovní trh se současnou podporou rovnoměrnější dělby práce v rodině.

Tyto nové tendence lze shrnout do jednoduché formulace. Skloubení rodiny a zaměstnání by nemělo omezovat nebo redukovat rodičovství, ale naopak ho lépe využívat a lépe dělit mezi oba rodiče. Pro společnost se bohatě vyplatí,

aby to dokázalo co nejvíce rodin. Aby větší počet dnešních vzdělaných matek i zůstal dostatečně dlouhou dobu doma s dětmi, i dále budoval svoji osobnost rozvíjením rodičovských kompetencí a zachováním, nebo dokonce prohloubením své profesní kvalifikace.

Uvádíme příklady již existujících aktivit v JmK, jejichž cílem je podpora slučitelnosti rodiny a zaměstnání:

Centrum pro rodinu a sociální péči,

Josefská 1, 602 00 Brno

tel.: 542 217 464, www.crsp.cz,

e-mail: crsp.brno@centrum.cz

Vzdělávací program pro ženy vracející se na trh práce

Národní centrum pro rodinu,

Průchodní 2, 602 00 Brno

tel.: 542 214 865, e-mail: ncpr@volny.cz,

www.rodiny.cz

Vzdělávací program pro ženy vracející se na trh práce – koordinace

Rodinné centrum Blansko, o. s.,

Havlíčková 26, 678 01 Blansko

mob.: 739 078 030,

e-mail: milana.vykydalova@centrum.cz, www.rcblansko.cz

Vzdělávací program pro ženy vracející se na trh práce

Centrum pro rodinu Hodonín –

Komunitní centrum pro rodinu

Štefánikova 288/15, 695 01 Hodonín

e-mail: info@cprhodonin.cz,

<http://www.cprhodonin.cz>

Vzdělávací program pro ženy vracející se na trh práce

Centrum rodinných aktivit LATA –

v rámci střediska volného času Lužánky:

e-mail: lata@luzanky.cz, <http://www.luzanky.cz>

Plovdivská 8, 616 00 Brno

tel.: 549 216 949, mob.: 602 751 385

Kurzy pro ženy před nástupem do zaměstnání

Sklobení rodiny a zaměstnání by nemělo omezovat nebo redukovat rodičovství, ale naopak ho lépe využívat a lépe dělit mezi oba rodiče.

Příloha:

Kluby maminek a mateřská centra v JmK

(Uvádíme veřejně prezentované kontakty)

Klub maminek Brno-Bystrc

Společenské centrum, Odbojářská 2, Brno
Jana Dvořáčková – mob.: 776 683 772
e-mail: klub.maminek.bystrc@centrum.cz

Klub maminek Brno-Jundrov

Klubovna Rozmarýnka, Rozmarýnova 6, Brno
Pí. Mejzlíková – mob.: 541 221 661,
Komárková Irena – mob.: 608 831 157

Klub maminek Brno-Líšeň

Salesiánské středisko mládeže,
Kotlanova 13, 628 00 Brno
tel.: 544 230 542, 544 216 316

Mateřské centrum Klokánek

Nejedlého 13, 638 00 Brno-Lesná
info v pracovní dny mezi 9.00 a 12.30 hod.,
mob.: 605 243 249
e-mail: mc.klokanek@atlas.cz,
www.klokanek.zde.cz

Mateřské centrum Studánka – Tišnov

DDM, Riegrova 312, Tišnov
Hanka Beránková – tel.: 549 440 291
e-mail: hanka.berankova@seznam.cz,
http://studanka.webzdarma.cz

Rodinné centrum Maceška, Znojmo

Pražská 80 (areál MŠ, budova č. 2),
669 02 Znojmo
e-mail: rc.maceska@volny.cz,
http://maceska.kibo.cz

Montessori klub

maminek Všímálek, Brno-Židenice
Základní škola, Gajdošova 3,
třída Montessori, Brno-Židenice,
Milena Filková, Lenka Paulová

Klub Ratolest

Centrum pro matku a dítě Blansko
Sladkovského 2b, 678 01 Blansko
tel: 516 411 400,
e-mail: klubratolest@centrum.cz

Klub maminek

dvojčat a vícerčat, Brno-Lesná

MC Klokánek, budova MŠ Nejedlého 13,
Brno-Lesná, tel. 541 228 591
Denisa Jelínková, tel.: 723 527 219
e-mail: djelinkova@volny.cz,
dvojcata@atlas.cz,
http://www.klokanek.zde.cz,
http://www.sweb.cz/vicercata/dvojcata.htm

KM Krteček, Brno-Žebětín

Katolický dům, Křivánkovo nám. 35,
Magda Pilná – mob.: 723 913 272,
Kateřina Kamenická – mob.: 608 811 699

Kvaky klub – klub maminek

v rámci Centra volného času Lužánky
http://www.luzanky.cz/
tel.: 547 240 937

Mateřské centrum Kuřátka

http://web.quick.cz/mckuratka/
Poštovská 1, 602 00 Brno-střed
tel.: 724 229 321
e-mail: kuratka@quick.cz

Mateřské centrum Obláček,

Brno-Nový Lískovec

Oblá 411/61, 634 00 Brno,
mob.: 777 148 338, 776 103 202
http://www.oblacek.net
oblacek@oblacek.net

Klub maminek Vlaštovičky, Brno-Řečkovice

DDM Ječná 26, 621 00 Brno,
Karla Psotová – tel.: 541 225 234
e-mail: k.psova@volny.cz,
ddmjecna@email.cz

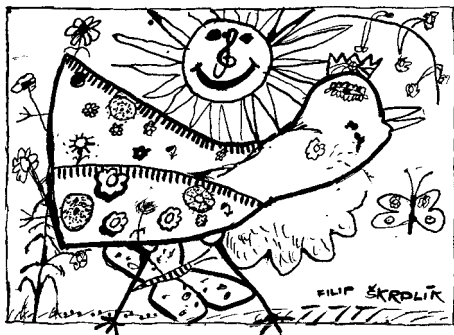
Klub maminek při YMCA Brno

Kounicova 3, 602 00 Brno
e-mail: brno@ymca.cz

Klub maminek

v Domě dětí a mládeže Mikulov

Vrchlického 11, 692 01 Mikulov
e-mail: ddm.mikulov@bv.orgman.cz,
www.ddmmikulov.cz
tel.: 519 510 215, mob.: 723 441 495

Klub maminek Sluníčko, Šlapanice

Nádražní 7, 664 51 Šlapanice
Radka Drlíková – tel.: 544 228 538,
mob.: 608 533 998

Klub maminek Brno-Kohoutovice

Centrum volného času Ulita,
přízemí MŠ, Stamicova 7, Brno
Milena Procházková – tel.: 547 220 854

**Mateřské centrum Motýlci
při DDM Pohořelice**

<http://www.ddmpohorelice.cz/>
Dům dětí a mládeže Pohořelice
Dlouhá 39, 691 23 Pohořelice,
tel./fax: 519 424 558, mob.: 604 282 953
e-mail: info@ddmpohorelice.cz

Mateřské centrum Radost, Vyškov

Havlíčková 17, 682 01 Vyškov
mob.: 608 128 563
<http://home.tiscali.cz/mc-radost/>
e-mail: mcradost@seznam.cz

Mateřský klub Ovečka, Újezd u Brna

Újezd u Brna
Libuše Mácová – mob.: 605 902 929
e-mail: oveckaujezd@tiscali.cz

Klub maminek Brno-Tuřany

Orlovna v Tuřanech, E. Macha 5, 643 00 Brno,
Dita Šinkyříková – mob.: 776 670 513

Klub maminek Klubko, Brno-Žabovřesky

Foerstrova 2, 616 00 Brno, tel.: 541 21 31 10,
M. Pavoničová – mob.: 736 259 701,
Z. Prudíková – mob.: 777 881 749

Klub maminek Hvězdičky Brno

Skautská klubovna 41, Kampelíkova 13, Brno
Eva Zichová – tel.: 543 238 300

Klub maminek v Kuřimi

Orlovna, ul. Křížkovského, Kuřim
tel.: 541 230 336, mob.: 602 403 583

Klub maminek v Letovicích

Centrum pro rodiče, prarodiče a děti,
Na Požáru 1, Letovice
pí Forgáčová – mob.: 736 220 690
e-mail: forgacovi@seznam.cz

Mateřské centrum Boskovice

Masarykovo náměstí 21/20, 679 01 Boskovice
Lenka Pohlová, mob.: 724 761 660
www.materskacentra.cz/boskovice/provoz.htm
e-mail: mc.boskovice@seznam.cz

Klub maminek při Centru pro rodinu Hodonín

Štefánikova 288/15, 695 01 Hodonín
e-mail: info@cprhodonin.cz,
<http://www.cprhodonin.cz>

Mateřské centrum Studánka

Květnická ul., 666 01 Tišnov
tel.: 549 440 291, mob.: 724 709 750
e-mail: studanka@atlas.cz,
<http://studanka.webzdarma.cz/>

Klub maminek Paleta, Brno-Židenice

Touškova 9, Brno (bývalá MŠ)
tel.: 548 539 463, Jitka Schmidtová,
mob.: 603 970 017

Klub maminek Brno-Vinohrady

Dům dětí, Valtická 23, Brno
Andrea Peloušková, mob.: 721 767 000

Mateřské centrum Žirafa –

Bílovice nad Svitavou

Žižkova 660, 664 01 Bílovice nad Svitavou
Barbora Müllerová – mob.: 606 705 225
e-mail: mczirafa@seznam.cz

Mateřské centrum Adámek,

Opletalova 22, Adamov
e-mail: mks-adamov@quick.cz

Mateřské centrum Sluníčko,
Hrušovany u Brna
Sídliště 572, 664 62 Hrušovany u Brna
e-mail: andrea.zichova@tiscali.cz

Mateřské centrum Cipísek, Hustopeče
Šafaříkova 40/1017, 693 01 Hustopeče
e-mail: pavucina@volny-cas.cz

Mateřské centrum Klubíčko, Ivančice
Komenského nám. 7, 664 91 Ivančice
e-mail: kat.pokorna@centrum.cz

Mateřské centrum Kamarád, Kyjov
Husova 574, Kyjov
e-mail: mckamarad@seznam.cz

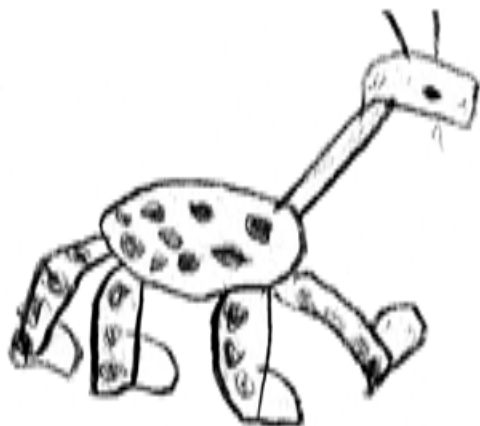
Klub maminek Letovice
Nová 22, 57961, Letovice
e-mail: forgacovi@seznam.cz

Klub maminek Mikulov
e-mail: ddm.mikulov@bv.orgman.cz

Rodinné centrum Čtyřlístek
Nová 228, 671 38 Višňové u Znojma
e-mail: hanakellnerova@seznam.cz

Klub maminek Pohádka, Rousínov
Skálova 35, 68301 Rousínov
e-mail: jan.trgala@quick.cz

Mateřské centrum Korálky, Luleč
e-mail: z.fialova@centrum.cz

Manželské a rodinné poradny v JmK

Poradna pro rodinu, manželství a dítě,
Opuštěná 9/2, 602 00 Brno
tel.: 533 304 683, e-mail:
psychoporadna@volny.cz

Manželská a rodinná poradna,
Buzkova 43, 615 00 Brno
tel./fax: 548 538 338, 548 533 290
e-mail: rodin.poradna@volny.cz

Manželská a rodinná poradna,
Sejkorova 6, 633 00 Brno
tel./fax: 548 426 611
e-mail: poradnabrno@volny.cz

Manželská a rodinná poradna,
Táborská 198, 615 00 Brno
tel./ fax: 548 539 271, 548 538 497
e-mail: manzelska.poradna@centrum.cz

Manželská a rodinná poradna Bethesda,
Starobrněnská 7, 602 00 Brno
tel.: 542 214 547, fax: 542 212 430
e-mail: bethesda@volny.cz

**Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské
vztahy,** Sladkovského 2b, 678 01 Blansko
tel.: 516 413 524
e-mail: poradna@blansko.cz

**Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské
vztahy,** Smetanovo nábřeží 27, 682 01 Vyškov
tel.: 517 333 909
e-mail: psychologie@acvyskov.cz

Poradna pro rodinu a mezilidské vztahy,
Rudoleckého 23, 669 02 Znojmo
tel.: 515 224 317
e-mail: css@oknet.cz

**Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské
vztahy,** 1. máje 9, 691 41 Břeclav
tel.: 519 321 208

Poradna pro rodinu a mezilidské vztahy,
Skácelova 2, 695 32 Hodonín
tel. 518 344 345
e-mail: poradna@hod.ccsystem.cz

